

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามเป้าหมายหลักของสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข (2538) มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนสามารถดูแลตนเองได้ โดยบุคลากรในทีมสุขภาพของรัฐเป็นผู้ประสานงานและให้การสนับสนุนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่แน่นอนว่าบุคลากรในทีมสุขภาพของรัฐทุกฝ่ายจะต้องมีการทำงานร่วมกัน ติดต่อประสานงานกันเป็นอย่างดี จึงจะทำให้การดำเนินงานของหน่วยงานสุขภาพเป็นไปอย่างราบรื่น และบรรลุเป้าหมาย แต่มนุษย์หรือบุคคลแต่ละคนมีความต้องการ ค่านิยม และเป้าหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้บางครั้งทำให้การร่วมมือประสานงานเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความขัดแย้ง หรือความไม่พึงพอใจระหว่างกัน ซึ่งนับว่าเป็นธรรมชาติของการทำงานอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นได้ในกลุ่มคนที่ต้องทำงานร่วมกัน ความขัดแย้งในวิชาชีพพยาบาลมักเกิดที่หอผู้ป่วยเป็นส่วนใหญ่ (แก้ววิบูลย์ แสงพลสิทธิ์, 2534) เพราะเป็นหน่วยงานในองค์การสุขภาพที่มีบุคลากรหลายฝ่ายที่ต้องมาทำงานร่วมกัน พึงพาอาศัยกัน ดังนั้นความไม่พึงพอใจ ปัญหา และความขัดแย้งต่าง ๆ ในหอผู้ป่วยจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และจากสภาพของสังคมปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิชาการมากขึ้น ระบบบริการสุขภาพได้ถูกพัฒนาให้ตอบสนองความต้องการของสังคมอย่างต่อเนื่อง สาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับระบบบริการสุขภาพจึงเพิ่มจำนวนมากขึ้น ซึ่งต่างก็ได้รับการเตรียมและการสร้างค่านิยมทางวิชาชีพที่ต่างกัน เมื่อมาทำงานร่วมกันและต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันก็ย่อมจะเกิดปัญหาและความไม่พึงพอใจระหว่างกันได้ จากการศึกษาเรื่องสัมพันธภาพของผู้ร่วมทีมสุขภาพพบว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่มักเกิดขึ้นในทีมสุขภาพ คือ การทำงานขาดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ไม่มีการยึดหยุ่น ขาดการพัฒนาทักษะ มีความขัดแย้งในการทำงานอย่างเด่นชัด มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน มีความหมายไม่เหมือนกัน ความสัมพันธ์ระดับ

องค์กรไม่ติ จึงเกิดปัญหาในการทำงานร่วมกันของทีมสุขภาพในปัจจุบัน (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะครุศาสตร์, ภาควิชาพยาบาลศาสตร์ สาขาการบริหารการพยาบาล, 2531) ซึ่งหมายถึงว่า บุคลากรในทีมสุขภาพยังขาดความสามารถในการทำงานร่วมกัน และจากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าสาเหตุบางส่วนที่ทำให้เกิดปัญหาในการทำงานของทีมสุขภาพ คือ การขาดสมรรถนะในการติดต่อสื่อสาร และสมรรถนะในการสร้างสัมพันธภาพ

Ruben (1990) กล่าวว่า การติดต่อสื่อสารมีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพเป็นอย่างมาก เพราะเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้รู้ข้อมูลข่าวสารของผู้ป่วย ทำให้รู้และเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของบุคคลอื่น และ Schewecke (1995) กล่าวว่า ถ้าพยาบาลมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น จะทำให้เป้าหมายของการพูดคุยหรือสนทนานั้นถูกต้องตรงประเด็น โดยที่พยาบาลจะต้องใช้การสื่อสารทั้งการพูด และไม่ใช้การพูดในการสนทนากับบุคคลอื่น เป็นผู้ฟังที่ดี มีการรับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น สามารถวางแผนให้การช่วยเหลือผู้อื่นได้

Carkhuff (1976) กล่าวว่า การที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่นได้ดีนั้นต้องอาศัยความร่วมมือรู้สึก ทั้งนี้เพราะถ้าเราไม่สามารถเข้าใจบุคคลอื่นได้อย่างเพียงพอแล้ว เราก็จะไม่สามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นพยาบาลควรมีความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น หรือมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์นั่นเอง การที่บุคคลมีความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น หรือมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์นั้น กิตินันท์ รุจิรกุล (2529) ได้กล่าวว่ก่อให้เกิดประโยชน์และผลดี ดังนี้ คือ ก่อให้เกิดความราบรื่นในการคบหาสมาคม ความพอใจ ความยินดี อันเป็นทางที่ก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน ความเชื่อถือ รักใคร่ซึ่งกันและกัน เป็นเสมือนญาติสนิท มีความเอื้ออาทรต่อกัน เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ไม่มีข้อบาดหมาง มีแต่ความสามัคคีกลมเกลียวกัน และเกิดความสำเร็จในกิจกรรมที่มีเป้าหมายเดียวกัน

Halloran (1983) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ว่า ประกอบด้วย การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกับผู้อื่น การจูงใจผู้อื่น และการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และ Joiner and Corkren (1986) อ้างถึงในเอกสารการประชุม การศึกษาพยาบาลศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 9 "การพยาบาลในทศวรรษหน้า" ปี 2534 ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทักษะเกี่ยวกับมนุษย์ว่าประกอบด้วย ความเข้าอกเข้าใจหรือการร่วมรู้สึก การรู้จักสัมพันธ การรู้จักสังเกต การรู้จักนำอภิปราย และความสามารถในการสะท้อนความรู้สึกนึกคิดออกมา นอกจากนี้ Schwirian (1978) และ Stull (1986) มีความ

คิดเห็นตรงกันว่า พยาบาลวิชาชีพที่สำเร็จการศึกษาไม่ว่าจะปฏิบัติงานในหน่วยงานใดจะต้องมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และมีทักษะในการติดต่อสื่อสาร ดังนั้น "สมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์" ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ความสามารถหรือทักษะของมนุษย์ในการทำงานหรืออยู่ร่วมกับมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วย สมรรถนะด้านการติดต่อสื่อสาร สมรรถนะด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพ และสมรรถนะด้านการร่วมรู้สึก

สมรรถนะด้านการติดต่อสื่อสาร หมายถึง ความสามารถในการฟัง การพูด การเป็นผู้นำอภิปราย การรู้จักสัมพันธภาพ และ การแสดงออกของท่าทางที่เหมาะสม

สมรรถนะด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพ หมายถึง ความสามารถในการสังเกต สนใจ เอาใจใส่ผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเกิดความไว้วางใจ เป็นที่ปรึกษาที่ดี และสามารถจูงใจผู้อื่นได้

สมรรถนะด้านการร่วมรู้สึก หมายถึง ความสามารถในการยอมรับ และเข้าใจ ในความรู้สึก ความคิด ปัญหาและความต้องการของผู้อื่น ความสามารถในการสะท้อนความรู้สึก ความคิดหรือความต้องการของผู้อื่นออกมาได้ และการเสนอตัวให้การช่วยเหลือ

สมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ทั้ง 3 ประการข้างต้น มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่น ทำให้งานประสบความสำเร็จ เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และเป็นสมรรถนะที่สามารถพัฒนาได้ บุคคลจะมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ที่ดีได้ขึ้นอยู่กับการศึกษา และการปฏิบัติ สมรรถนะด้านการติดต่อสื่อสาร การสร้างสัมพันธ์ภาพ และการร่วมรู้สึก ในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ของแต่ละบุคคลมีไม่เท่ากัน ทั้งนี้เนื่องมาจากบุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องของความคิด ประสบการณ์ ทักษะ และ แรงจูงใจ ซึ่ง Kochler, et al. (1976) กล่าวถึง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสาร ได้แก่ ความแตกต่างของบุคคลในเรื่องของ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และบทบาทของบุคคลในสังคม และจากงานวิจัยของ สุดาพร สงวนวงษ์ (2535) พบว่า ประสบการณ์การทำงานด้านการพยาบาล แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และ อัตมโนทัศน์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพของพยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม นอกจากนี้จากงานวิจัยของ เรวดี ศิรินคร (2531) พบว่า อัตมโนทัศน์และค่านิยมทางวิชาชีพ มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะในการร่วมรู้สึกของพยาบาลวิชาชีพที่มีต่อผู้ป่วย จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะดังกล่าว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อัตมโนทัศน์ บทบาทในสังคม ประสบการณ์ แรงจูงใจ และ ทักษะติดต่อวิชาชีพ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้นำปัจจัยทางด้าน เพศ อายุ บทบาทในสังคม เข้ามาเกี่ยวข้อง

เนื่องจากประชากรที่ศึกษาเป็นเพศหญิงเหมือนกัน มีอายุใกล้เคียงกัน และ มีบทบาทเป็นนักศึกษาเหมือนกัน ผู้วิจัยจึงได้นำปัจจัยในเรื่องชั้นปี หรือประสบการณ์การปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย อัตมโนทัศน์ ทักษะคิดต่อวิชาชีพ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน มาศึกษาว่ามีความเกี่ยวข้องกับสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์หรือไม่ อย่างไร

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ความสามารถในการทำงานกับมนุษย์ หรือสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์นั้น มีความสำคัญต่อการทำงานร่วมกันของมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในวิชาชีพการพยาบาล ซึ่งเป็นวิชาชีพที่จะต้องทำงานร่วมกับมนุษย์อยู่ตลอดเวลา และสำหรับการศึกษาวิชาชีพการพยาบาล จะเห็นว่านักศึกษาพยาบาลเป็นส่วนหนึ่งของทีมสุขภาพ เนื่องจากวิชาชีพการพยาบาลมีการปฏิบัติเป็นแกนกลาง ทำให้นักศึกษาต้องได้รับการฝึกภาคปฏิบัติในโรงพยาบาล (จินตนา ชุณิพันธ์, 2530) ซึ่งจะต้องทำงานร่วมกับบุคคลต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ แพทย์ พยาบาล อาจารย์นิเทศ ผู้ป่วย เพื่อนนักศึกษา ตลอดจนเจ้าหน้าที่อื่นในทีมสุขภาพ บุคคลต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลทั้งสิ้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่นักศึกษายพยาบาลซึ่งจะสำเร็จเป็นพยาบาลวิชาชีพในอนาคต ควรจะต้องมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความราบรื่นในการปฏิบัติงาน มีความเข้าใจอันดีต่อกัน และทำให้งานบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

จากการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรพื้นฐานทางการพยาบาล ของกองงานวิทยาลัยพยาบาลสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข ปี 2528 ได้มีการติดตามประเมินผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ ซึ่งรวมถึงวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้าด้วย ผลการประเมินตามทัศนะของผู้บังคับบัญชาระดับสูง และผู้บังคับบัญชาระดับต้นมีความคิดเห็นตรงกันว่า ผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาในรายด้าน ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการรักษา ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพ ความสามารถในการปฏิบัติงานด้านการบริหารและวิชาการ ทักษะคิดต่องานและวิชาชีพ และบุคลิกภาพโดยส่วนรวมทุกด้านอยู่ในระดับดี และหน่วยงานมีความต้องการในระดับต้องการมากเกือบทุกด้าน ยกเว้น 3 ด้าน ที่หน่วยงานมีความต้องการในระดับมากที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติการพยาบาล ทักษะคิดต่องานและวิชาชีพ บุคลิกภาพ ซึ่งมีเนื้อหาในการประเมินที่สอดคล้องกับสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ป่วยญาติ-ผู้ป่วยและเพื่อนร่วมงาน การ

ให้ความร่วมมือและประสานงานทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน ความสามารถในการติดต่อสื่อสารให้ผู้อื่น เข้าใจและให้ความร่วมมือ ความยืดหยุ่นผ่อนปรน ความสนใจ และให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานและวิชาชีพ กิริยามารยาทและคำพูด ความโอ้อ้อมอารีและการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น จากการประเมินพบว่าผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษามีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ในด้านการติดต่อสื่อสาร และการสร้างสัมพันธภาพอยู่ในระดับดี แต่หน่วยงานหรือฝ่ายบริการการพยาบาลมีความต้องการในระดับมากที่สุด เมื่อเป็นเช่นนั้น วิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีหน้าที่หลักในการสอนและผลิตนักศึกษาพยาบาลที่มีคุณภาพ ในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของสังคม ควรมีการพัฒนาให้ผู้สำเร็จการศึกษามีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ในระดับที่มากที่สุด เพื่อสนองความต้องการของฝ่ายบริการการพยาบาล

จากผลการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 2 ปี 2536 ได้สรุปถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะด้านการปฏิบัติ ของบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ ด้านตัวนักศึกษา พบว่านักศึกษาพยาบาลขาดทักษะด้านเทคนิคการสื่อสาร การใช้ภาษาและมนุษยสัมพันธ์ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการให้การพยาบาลที่มีคุณภาพ นอกจากนี้กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดนโยบายให้ผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านวิชาชีพการพยาบาล ต้องมีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร และประสานงานกับผู้อื่นได้ดี และมีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อผู้ป่วยและครอบครัว สามารถปฏิบัติงานร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นในการจัดการศึกษาวิชาชีพการพยาบาลให้ได้พยาบาลที่มีคุณภาพตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข ทางฝ่ายการศึกษาควรมองเห็นถึงความสำคัญของการสอนนักศึกษาพยาบาลให้มีความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น หรือมีการพัฒนาให้นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์มากขึ้น

เนื่องจาก วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า เป็นสถาบันการศึกษาที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 โดยทรงรับวิทยาลัยพยาบาลแห่งนี้ไว้ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ตั้งแต่ปีพ.ศ.2508 และวิทยาลัยพยาบาลแห่งนี้เป็นวิทยาลัยพยาบาลที่ก่อตั้งขึ้นเป็นแห่งแรกทางภาคตะวันออก มีหน้าที่หลักในการผลิตพยาบาลหลายหลักสูตร คือ หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ หลักสูตรพยาบาลศาสตร์(ต่อเนื่อง2ปี) หลักสูตรพยาบาลศาสตร์(ระดับต้น) หลักสูตรพยาบาลและผดุงครรภ์(เฉพาะกาล) มีระยะเวลาในการผลิตพยาบาลตั้งแต่ปี พ.ศ.2508 ถึงปัจจุบัน รวม 30 ปี นอกจากนี้สถานที่ฝึก

ปฏิบัติงานของนักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่ คือ โรงพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี ซึ่งโรงพยาบาลแห่งนี้เป็นโรงพยาบาลศูนย์ขนาดใหญ่ทางภาคตะวันออก ใช้เป็นแหล่งฝึกภาคปฏิบัติของนิสิตนักศึกษาที่สังกัดในหน่วยงานสุขภาพหลายหลักสูตร เช่น หลักสูตรแพทย์ชนบท ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรอบรมพนักงานอนามัยในเขตภาคตะวันออก หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ (ต่อเนื่อง 2 ปี) ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นต้น ซึ่งจะเห็นว่านักศึกษาพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า ต้องมีการทำงานร่วมกับบุคลากรหลายฝ่าย หลายวิชาชีพ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้นักศึกษาพยาบาลมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์มากขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกระทรวงสาธารณสุข ที่กล่าวถึง ลักษณะของพยาบาลว่าจะต้องมีความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับทีมสุขภาพและบุคลากรในหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาลที่ผ่านมา พบว่าเป็นการศึกษาในลักษณะของการรับรู้และการรายงานตนเอง โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งลักษณะของข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลโดยรวมในแนวกว้างและเป็นการศึกษาจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งส่วนใหญ่ศึกษาในต่างประเทศ การศึกษายังไม่ครอบคลุมถึงรายละเอียดของพฤติกรรมที่แสดงออกในส่วนที่เป็นคำพูด ท่าทาง และการกระทำในสถานการณ์จริงที่ถือว่าเป็นสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า ว่าอยู่ในระดับใด มีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลให้เกิดสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ ด้วยวิธีการที่ผู้วิจัยศึกษาจากกรอบแนวคิดที่สร้างขึ้นตามสภาพการณ์ที่เป็นจริงของนักศึกษาพยาบาลในประเทศไทย โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์สูงในด้านการศึกษาพยาบาล และด้านบริการพยาบาล และทำงานร่วมกับนักศึกษาพยาบาลโดยตรง เพื่อค้นหาโครงสร้าง และ รายละเอียดของสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ของนักศึกษาพยาบาลที่ครอบคลุม มีความเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย และใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกถึงสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็พื้นฐานในการพัฒนาสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ต่อไป และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักศึกษาพยาบาล ให้มีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์สูงขึ้น และสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี ตลอดจนเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย ในด้านการติดต่อสื่อสาร การสร้างสัมพันธภาพ และการร่วมรู้สึกของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า
2. เพื่อเปรียบเทียบสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษยของนักศึกษาพยาบาล จำแนกตาม ชั้นปี อัตรานักศึ่ ทักษะติดต่อวิชาชีพ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

แนวเหตุผลและสมมติฐานการวิจัย

สมรรถนะเกี่ยวกับมนุษยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ สมรรถนะด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการสร้างสัมพันธภาพ และด้านการร่วมรู้สึก มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่น ทำให้งานประสบผลสำเร็จ และเกิดความสามัคคีในหมู่คณะ จากการพิจารณาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์จะเห็นว่าได้วางแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้กับนักศึกษาพยาบาลเรียนรู้ และพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาพยาบาลทุกด้าน กล่าวคือ ด้านเทคนิควิชาชีพ ด้านการคิด การตัดสินใจ ด้านการเป็นผู้นำและการจัดการ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการสอนและวิจัย ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านคุณธรรมจริยธรรม เมื่อนักศึกษาพยาบาลได้เข้ามาศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ จะได้รับประสบการณ์การเรียนการสอนที่ทางสถาบันการศึกษาจัดให้อย่างมีระบบ เริ่มตั้งแต่การศึกษาในเรื่องง่ายมีความซับซ้อนน้อยในปีต้น ๆ จนถึงเรื่องยากมีความซับซ้อนมากในปีต่อ ๆ ไป เพื่อให้ศึกษามีสมรรถนะในด้านต่าง ๆ สูงขึ้นทุกปี

ดังนั้น เมื่อนักศึกษามีประสบการณ์ในหลักสูตรมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามระดับชั้นปีที่ศึกษาในหลักสูตรก็จะมีสมรรถนะด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และมีการแสดงออกในสถานการณ์ที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการพยาบาลแก่ผู้ป่วย และผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน และมากขึ้นตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตามคำกล่าวของ Halloran (1983) ที่ว่า บุคลากรใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์หรือมีระยะเวลาในการทำงานน้อย จะไม่สามารถทำงานกลุ่มได้ดีพอ และมักจะมีปัญหาในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ถ้ามีประสบการณ์มากขึ้น หรือศึกษาในสถานการณ์นั้นนานขึ้นจะช่วยให้ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ดีขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่า อัตรานักศึ่เป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคลและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล อัตรานักศึ่ที่เหมาะสมจะช่วยให้บุคคลมีความสัมพันธ์อันลึกซึ้งกับผู้อื่น ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีอัตรานักศึ่บวักจะใช้ตนเอง

เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชอบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ กล้าแสดงออก สามารถปรับตัวได้ดี และประสบผลสำเร็จในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น (Lauer and Handel, 1985) อັตมโนทัศน์มีความสำคัญต่อนักศึกษาพยาบาล ในการศึกษาถึงความเข้าใจตนเองว่าเป็นอย่างไร มีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองอย่างไร แล้วจึงจะเข้าใจพฤติกรรมผู้อื่นได้ นักศึกษาพยาบาลที่มีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองดี มักจะมีความนึกคิดที่ดีต่อผู้อื่น และเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่นได้ดีด้วย (วนิดา เสนะสุทธิพันธ์ และพรศรี ศรีอัฐภากร , 2535)

จากงานวิจัยของ สุตาพร สงวนวงศ์ (2535) พบว่า พยาบาลวิชาชีพที่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานสูงจะสามารถดำเนินงานร่วมกับบุคคลต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี และชอบทำงานร่วมกับบุคคลอื่น พยาบาลที่มีแรงจูงใจในระดับสูง จะมีความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์สูงด้วย

McCormick and Ligen (1980) กล่าวว่า บุคคลเมื่อได้รับแรงจูงใจที่เหมาะสมจะกระตุ้นให้แสดงความสามารถที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากแนวเหตุผล และ ทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานดังนี้

1. นักศึกษาพยาบาลที่ศึกษาในชั้นปีสูง จะมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์มากกว่า นักศึกษาพยาบาลที่ศึกษาในชั้นปีที่ต่ำกว่า
2. นักศึกษาพยาบาลที่มีอັตมโนทัศน์ในด้านบวก จะมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์มากกว่านักศึกษาพยาบาลที่มีอັตมโนทัศน์ในด้านลบ
3. นักศึกษาพยาบาลที่มีทัศนคติต่อวิชาชีพในด้านบวก จะมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์มากกว่านักศึกษาพยาบาลที่มีทัศนคติต่อวิชาชีพในด้านลบ
4. นักศึกษาพยาบาลที่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานสูง จะมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์มากกว่านักศึกษาพยาบาลที่มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานต่ำ

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ ในด้านการติดต่อสื่อสาร การสร้างสัมพันธ์ภาพและการร่วมรู้สึก ของนักศึกษานพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า

2. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึง สมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ของนักศึกษายาบาล-ศาสตร์ชั้นปีที่ 2 , 3 , 4 ซึ่งกำลังขึ้นปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย

3. สมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ของนักศึกษายาบาลที่จะนำมาวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นสมรรถนะที่แสดงออกในสถานการณ์ที่นักศึกษาปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น ระหว่างการฝึกปฏิบัติงานการพยาบาลบนหอผู้ป่วย ได้แก่

3.1) สถานการณ์ที่นักศึกษาทำงานร่วมกับอาจารย์พยาบาล หมายถึง สภาพการณ์ที่ศึกษากับอาจารย์มีปฏิสัมพันธ์กันในขณะที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการพยาบาลในคลินิก โดยมีอาจารย์ทำหน้าที่เป็นผู้นิเทศ ได้แก่ การประชุมปรึกษาเกี่ยวกับอาการของผู้ป่วย การร่วมกันให้การพยาบาลผู้ป่วย การพูดคุยซักถามปัญหาต่าง ๆ

3.2) สถานการณ์ที่นักศึกษาทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่พยาบาล หมายถึง สภาพการณ์ที่ศึกษากับพยาบาลมีปฏิสัมพันธ์กันในขณะที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการพยาบาลในคลินิก โดยมีพยาบาลเป็นผู้ร่วมงาน และเปรียบเสมือนเป็นอาจารย์คนหนึ่ง ได้แก่ การรับ-ส่งเวร การให้คำแนะนำ การร่วมกันให้การพยาบาลผู้ป่วย การพูดคุยซักถามปัญหาต่าง ๆ

3.3) สถานการณ์ที่นักศึกษาทำงานร่วมกับผู้ป่วย หมายถึง สภาพการณ์ที่ศึกษากับผู้ป่วยมีปฏิสัมพันธ์กันในขณะที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการพยาบาลในคลินิก โดยผู้ป่วยเป็นผู้บริการทางด้านสุขภาพ ได้แก่ การพูดคุยเกี่ยวกับการเจ็บป่วย การให้การพยาบาล การให้คำแนะนำต่าง ๆ

3.4) สถานการณ์ที่นักศึกษาทำงานร่วมกับเพื่อนนักศึกษา หมายถึง สภาพการณ์ที่ศึกษากับเพื่อนนักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กันในขณะที่ฝึกปฏิบัติงานในคลินิก โดยเพื่อนนักศึกษาเป็นผู้ร่วมงานคนหนึ่ง ได้แก่ การพูดคุยซักถาม การร่วมกันให้การพยาบาลผู้ป่วย การให้คำอธิบาย หรือคำแนะนำต่าง ๆ

4. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ของนักศึกษายาบาลที่แสดงออกระหว่างที่นักศึกษาฝึกปฏิบัติการพยาบาลเฉพาะเวลา 8.00 - 16.00 น.

5. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีดังต่อไปนี้

ตัวแปรอิสระ คือ ชั้นปี อ้อมโนทัศน์ ทักษะติดต่อวิชาชีพ และ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

ตัวแปรตาม คือ สมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ของนักศึกษายาบาล

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. พฤติกรรม หรือการแสดงออกของสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ที่สังเกตได้ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามปกติ ในการปฏิบัติงานของนักศึกษายาบาลร่วมกับผู้อื่น
2. สถานการณ์ในวิดีโอที่ ใช้ตรวจสอบสมรรถนะในการฟังของนักศึกษายาบาล สามารถเทียบเคียงได้กับการมีประสบการณ์จริงบนหอผู้ป่วย

คำจำกัดความในการวิจัย

สมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ หมายถึง ความสามารถ หรือทักษะที่นักศึกษาแสดงออกด้วยคำพูดและไม่ใช่คำพูดระหว่างที่มีการปฏิบัติงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร การสร้างบรรยากาศที่นำไปสู่ความพึงพอใจ การสร้างความเป็นมิตร การแสดงความเข้าใจในความรู้สึก และสื่อสารความต้องการซึ่งกันและกัน ซึ่งการวิจัยนี้ครอบคลุมถึง สมรรถนะด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการสร้างสัมพันธภาพ และด้านการร่วมรู้สึก

สมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ของนักศึกษายาบาล หมายถึง ความสามารถหรือทักษะของนักศึกษายาบาลที่แสดงออกขณะฝึกปฏิบัติการพยาบาล โดยมีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์และบุคลากรในทีมสุขภาพ ทั้งที่แสดงออกด้วยคำพูด และไม่ใช่คำพูดที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารกับบุคคลอื่นอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ ความเป็นมิตร ความเข้าใจในความรู้สึก และความต้องการของผู้อื่น ซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะ 3 ด้าน คือ

1. สมรรถนะในการติดต่อสื่อสาร หมายถึง พฤติกรรม หรือการแสดงออกของนักศึกษายาบาลในการถ่ายทอด ความคิด ความรู้สึก ความต้องการ หรือข้อเท็จจริง ซึ่งอาจจะเป็นคำพูด ข้อความ สัญลักษณ์ การแสดงสีหน้า ท่าทาง หรือการสัมผัส ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของผู้อื่น ได้แก่ สมรรถนะในการฟัง การพูด และการแสดงออกของท่าทาง

สมรรถนะในการฟัง หมายถึง การรับฟังผู้อื่นด้วยความตั้งใจ สนใจ มีความเข้าใจในเรื่องราวที่ผู้อื่นพูด สามารถจับใจความสำคัญของเรื่องราวที่ฟังได้

สามารถรับข่าวสารและรายละเอียดที่ฟัง และสามารถวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องราวต่างๆ ได้ การวัดสมรรถนะในการฟัง ใช้แบบวัดของ ยูรี คีริวงค์ (2532) กระทำโดยการให้นักศึกษามวิตทัศน์ ซึ่งเป็นสถานการณ์การสนทนาระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย มีลักษณะคล้ายสถานการณ์จริง เมื่อชมวิตทัศน์แล้ว ให้ตอบคำถามซึ่งเป็นคำถามจากสถานการณ์ในวิตทัศน์ คำตอบมี 4 ตัวเลือก ให้เลือกตอบข้อที่ถูกเพียงข้อเดียว มีจำนวน 20 ข้อ

สมรรถนะในการพูด หมายถึง ความสามารถใช้ถ้อยคำได้อย่างกระชับรัดชัด เจน เข้าใจง่าย เรียบเรียงคำพูดได้ดี มีความหมาย มีน้ำเสียงที่นุ่มนวลน่าฟัง พูดอย่างชัดถ้อยชัดคำ ใช้ภาษาพูดได้เหมาะสมกับผู้ฟัง มีเทคนิคในการพูดที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความคิดที่สร้างสรรค์ เกิดกำลังใจในการที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความสามารถในการใช้คำพูดที่เป็นการกระตุ้น และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ระบายปัญหา หรือความคับข้องใจออกมา

สมรรถนะในการแสดงออกของท่าทาง หมายถึง การแสดงออกให้ผู้อื่นรับรู้ ว่าในขณะที่เป็นผู้พูด หรือผู้ฟัง ว่ากำลังสนใจในเรื่องที่กำลังสื่อสาร เช่น การพยักหน้า การแสดงออกทางสีหน้าแววตา การวางตัว การยืน - การนั่ง การยกมือ - ยกแขน การปรบมือ

การวัดสมรรถนะในการพูด และการแสดงออกของท่าทาง ในการวิจัยนี้วัดโดยการสังเกตพฤติกรรมตามแบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

2. สมรรถนะในการสร้างสัมพันธภาพ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความเคารพให้เกียรติ ยกย่อง และยอมรับในความเป็นบุคคลของผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกมีคุณค่า รู้จักสังเกต มีความสนใจเอาใจใส่บุคคลอื่นอยู่เสมอ เป็นผู้ให้คำปรึกษาที่ดี สามารถจูงใจให้ผู้อื่น เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด ความรู้สึก และอารมณ์ ไปในทางที่สร้างสรรค์ ทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกศรัทธา ไว้วางใจในตัวเอง และมีความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือผู้อื่นแก้ไขปัญหา

การวัดสมรรถนะในการสร้างสัมพันธภาพ ในการวิจัยนี้กระทำโดย การสังเกตพฤติกรรมตามแบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ร่วมกับการประเมินสมรรถนะการสร้างสัมพันธภาพตามแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

3. สมรรถนะในการร่วมรู้สึก หมายถึง พฤติกรรมที่นักศึกษาพยาบาลแสดงออกถึงการยอมรับ และเข้าใจในความรู้สึก ความคิด ปัญหา และความต้องการของบุคคลอื่น รู้สึกเห็นใจต่อความต้องการและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เอาใจเขามาใส่ใจเรา

มีความเมตตากรุณา และมีความรู้สึกผูกพัน

การวัดสมรรถนะในการร่วมรู้สึก ในการวิจัยนี้กระทำโดยการสังเกตพฤติกรรมตามแบบบันทึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ร่วมกับแบบสอบของ เรวดี คีรินคร (2531)

นักศึกษายาบาล หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ของวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า ลังกัตสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ในระดับชั้นปีที่ 2, 3, 4 ซึ่งกำลังขึ้นฝึกปฏิบัติงานบนหอผู้ป่วย(ตามหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ ปี 2537)

อ้อมโนทัศน์ หมายถึง ความคิดเห็น หรือความเชื่อถือ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม การประเมินตนเองในด้านพฤติกรรม ความสามารถ และเจตคติที่บุคคลมีต่อตนเอง ทางด้านร่างกาย-บุคลิกภาพ-สติปัญญา ด้านอารมณ์-ความรู้สึก และอุปนิสัยใจคอ ซึ่งบุคคลสามารถรายงานให้บุคคลอื่นรับรู้ได้ การวัดอ้อมโนทัศน์ ใช้แบบวัดที่มีลักษณะเป็นแบบ Semantic Differential Type ของ ออสกุด และคณะ (1957) เป็นการวัดปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า ด้วยการให้บุคคลนั้นประเมินค่า จากการพิจารณาคำคุณศัพท์ที่มีความหมายตรงข้ามกัน ซึ่งผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบวัดของ สมศรี สัจจะสกุลรัตน์ (2537)

ทัศนคติต่อวิชาชีพ หมายถึง ความพึงพอใจ ความต้องการ หรือความคาดหวังในการเรียนวิชาชีพการพยาบาล รวมถึงความรู้สึกที่มีต่อการปฏิบัติงานด้านการพยาบาล ลักษณะของงานพยาบาล และจริยธรรมของวิชาชีพ ซึ่งสามารถวัดได้โดยการนำแบบวัดของ อารีย์ สุขก่องวาริ (2538) มาพัฒนาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความต้องการ หรือแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ซึ่งเป็นต้นกำเนิดให้นักศึกษามีการแสดงออกถึงความต้องการที่จะปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกับบุคคลอื่น แบ่งออกได้เป็น แรงจูงใจด้านชีวภาพ และด้านสังคม ซึ่งสามารถวัดได้โดยการนำแบบวัดของ สุตาพร สงวนวงษ์ (2535) มาปรับปรุงให้สอดคล้องกับการวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้สถาบันการศึกษายาบาล มีแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร และการจัดการเรียนสอนโดยมุ่งเน้นให้นักศึกษายาบาลมีสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ ซึ่งส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ทำให้งานต่างๆ บรรลุวัตถุประสงค์ และเกิดผลดีต่อวิชาชีพ
2. เพื่อให้สถาบันการศึกษายาบาลมีแนวทางในการพัฒนานักศึกษายาบาลให้สำเร็จเป็นบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถให้บริการพยาบาลแก่ บุคคล ครอบครัว ชุมชน ได้ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม
3. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะเกี่ยวกับมนุษย์ของนักศึกษายาบาลต่อไป